

SANJA DOMAZET: Ljudi vole dokumentarne filmove i priče

BOŽANSTVENI BEZBOŽNICI

Jelena Tasić

Čovek današnjice je usamljen, ostavljen, napušten. Sva ova silna sredstva moderne komunikacije samo potvrđuju našu žudnju za drugim i nemogućnost da bilo do koga istinski dopremo, jer smo i sebe poodavno izgubili. Ako nemamo sebe, svetište čvrstog ja u sebi, onda ne možemo komunicirati ni sa drugima. Preostaju knjige, ti sveti, sakralni, nežni i sveprisutni prijatelji. Biografije drugih, tako rado čitane u svetu, dokaz su da su i ostali prolazili kroz Scile i Haribde. Čoveku je možda lakše kad čita da u svojoj samoći i bolu nije sasvim sam. Uostalom, čitanje je, možda, najintimniji proces. U svoje srce, pravo među svoje misli, primamo nekoga drugog. I Eko je bio u pravu kad je tvrdio da se čovečanstvo nikad neće osloboditi knjiga. Srećom. Jer gubitkom pisma, znači čitanja i knjiga – narodi umiru. Tome nas uči svaki udžbenik istorije – kaže za *Danas* Sanja Domazet, spisateljica i vanredna profesorka na *Fakultetu političkih nauka*, čije je trotomno izdanje eseja o velikim umetnicima – *Božanstveni bezbožnici – Ikone 20. veka*, nedavno kompletirano u okviru *Glasnikove* kolekcije *Svetionik*.

■ **Objavlivanjem prvog toma knjige u Službenom glasniku sad su sva tri dela „Božanstvenih bezbožnika“ kod istog izdavača. Da li je u novom izdanju prve knjige nešto promenjeno u odnosu izdanje koje je 2008. objavio Evrođunti?**

– Naravno, uvek menjate nova izdanja knjiga. Ovdje su dodate priče o ljudima koje smatram važnima i inspirativnima, onima

Sanja Domazet

čijim sudbinama sam se sa radošću bavila. Bahtin takav rad zove – nasladom. Dodala sam nove ličnosti. To su slikari: Tamara de Lempicka, Pablo Pikaso i Nadežda Petrović, pisci i poete Vladimir Visocki, Čarls Bukovski i Jasunari Kavabata, genijalni draguljar Fulko di Verdura, glumci Čarli Čaplin i Greta Garbo, reditelj Miloš Forman, pijanisti Glen Guld i Marija Judina, priča o kontroverznom Grigoriju Raspućinu... Sve ove ličnosti nose u sebi sanjarska pomračenja, okultne sile inspiracije, ambise samoće, odluku da uvek idu *protiv struje*... To su anđeli – skitnice 20. veka, koji su okrnuli besmrtnost, najčešće punog srca, a praznih džepova, sami a srećni, oni od kojih su ljudi okrenuli glavu, ali ih nije napustio Bog...

■ **Šta je bila inicijalna ideja da Danasova rubrika „Ikone 20. veka“ preraste u tri toma „Božanstvenih bezbožnika“?**

– Govoreći mnogo na književnim večerima u Srbiji i po susjednim zemljama, čitaoci su me često pitali zašto nema još tih biografskih eseja, zbog čega sam prestala da ih pišem. U dogovoru sa mojom urednicom u *Službenom glasniku* Gordanom Milosavljević, napisala sam još tih životopisa, uvek u leto, u doba kad je svetlost najsilnija i ja te dane zovem – zlatnima. Posle su knjige imale više izdanja, publika ih veoma voli, već sam o njima govorila u Kanadi, Njujorku... Poneki profesor mi se javi i kaže da je knjigu uvrstio u nastavu. Čitaju ih i srednjoškolski i studenti. Srećna sam i što su nove generacije, koje se po svemu razlikuju od nas koji dolazimo iz praistorije prošlog veka, pronašle tu neku svoju oazu. Prošlog leta mi se javio moj divni prijatelj, uvek odan i tako blag Aleksandar Gajšek i napisao mi da čita uz more, u nekoj samoći, *Bezbožnike* sa Aleksandrom Ninković, da ih knjiga navodi i na suze i na smeh. Drago mi je da tim knjigama kuca srce.

■ **Čije su vam životne priče bile najintrigantnije za izučavanje i pisanje?**

– Priče o sudbinama ženskih stvaralaca. Sudbina Marije Kiri, čiji će spisi, pohranjeni u *Nacionalnoj biblioteci*, biti radioaktivni još hiljadu godina, sudbina Cvetajev, Ahmatove ili Nadežde Mandeljštam, tih hrabrih žena koje

su svoj dar stavile ispred svog života, priča Marije Judine, genijalne pijanistkinje koja je Staljinu poručila da će tražiti od crkve da se moli za njegovu dušu zbog nedela koje je učinio, a on joj, opčinjen njenim izvođenjima

FENOMEN SA MANAMA

Da se pitate, kakav bi koncept Beogradskog sajma knjiga ponudili izdavačima, piscima i čitaocima?

– Naravno, svako od nas ima svoju koncepciju Sajma. Bila sam po književnim sajmovima u svetu i moram reći da je ovaj u Beogradu, pored svih mana koje ima – fenomen. Mene su kanadski pisci pitali kako je moguće da ovako mala zemlja ima tako grandiozan praznik knjige. Mislim da se tu otkriva da postoji skrivena potreba ljudi za duhovnim, da je Sajam knjiga pokazatelj da nas knjiga dotiče i da nas se tiče. U meni to budi nadu. I kad vidim prepune hale i mnogo dragih lica, poneke od njih vidim samo na Sajmu, jednom godišnje, pomislim – nije sve izgubljeno, još nas ima...

Mocartovih koncerata na klaviru, nije smrtno presudio... To je, valjda, jedini takav slučaj. Iz priče o belom Rusu, rođenom u Srbiji, genijalnom rusko-srpskom slikaru Igoru Vasiljevu, nastao je dokumentarni film, koji je primljen sa veoma lepim odjekom u javnosti. Iskreno, to je za mene bilo

Govoreći mnogo na književnim večerima u Srbiji i po susjednim zemljama, čitaoci su me često pitali zašto nema još tih biografskih eseja, zbog čega sam prestala da ih pišem

divno iznenađenje ove jeseni. Ljudi vole i dokumentarne filmove i dokumentarne priče... Uradili smo ga Andrija Dimitrijević, Bata Petrović i ja. Premijerno je prikazan u *Domu omladine Beograda*, 1. oktobra.

■ **Da li se lista umetnika koje smatrate „ikonama“ iscrpla u ove tri knjige i može li se već govoriti i pisati o umetničkim fenomenima 21. veka?**

– Naravno da može. Ali je, zasad, rano. Kriterijum da bih uvrstila neku ličnost u *Božanstvene bezbožnike* jeste da je rođena ili preminula u 20. veku. Rođenih u 21. stoleću, a genijalnih – ima. Samo to su još uvek cvetovi. Da još malo sačekamo i vidimo koji će cvet dati plod.

■ **Šta vas je navelo da nedavno objavite priručnik „Kreativnost: nova novinarska pismenost“ i zbog čega mislite da je kreativnost danas traženija od informacije u novinarstvu?**

– Danas za jedan dan čovek više informacija sazna nego u srednjem veku za čitav svoj život. Šta da učini sa njima? Kako da ih selektuje? Koje od njih su mu važne? Informacije su svuda. U svakom londonskom vozu čekaju vas besplatni primerici novina. Zbog toga što je novo uvek iznad savršenog, važno je podržati kreaciju, svuda pa i u novinarstvu. Kreativnost podrazumeva i interpretativnost tumačenja, poniranje, istraživanje, ali i stvaranje novih žanrova, novih načina pisanja, mišljenja. Jednim klikom možemo sada saznati sve o svemu. Sve smo saznali, a na tron sopstvenog sveta nismo stupili. Jer znanje nije više dovoljno. Obrazovanje bez dodate kreacije nije potpuna. ▲

Milan R. Simić

[SAJAMSKI AFORIZMI]

Na Sajmu knjiga možete sresti dosta pisaca, ali još više njihovih plagijatora.

Foto: Laguna-Life Production

NELE KARAJLIĆ: Knjiga je snažnija od atomske bombe

TRIOLOGIJA

Vladimir Matković

dr Nele Karajlić družiće se sa čitaocima i potpisivati svoj novi roman, drugi deo trilogije *Solunska 28*, pod nazivom *O prijateljstvu i izdaji*, danas od 17 sati na sajamskom štandu *Lagune*.

■ Pišete o jednom od najinteresantnijih, ali i najspornijih delova ovdašnje istorije, Drugom svetskom ratu. Kako ste se snalazili s istorijskim izvorima?

– O *Drugom svetskom ratu* znamo mnogo, mnogo se toga pisalo i govorilo, snimani su filmovi, postavljane predstave, pisani romani. Pokušao sam da na njega bacim svetlo iz posebnog ugla, iz ugla onih koji nisu bili na prvoj liniji fronta, daleko od ordenja i medalja, onih koji su okupaciju i teror doživjeli na najgori mogući način, preživljavajući taj period pod stalnim strahom da im je dan koji upravo prolazi ujedno i poslednji u životu. Pri tome, naravno, držao sam se svih onih istorijskih činjenica do kojih sam mogao da dođem, pa je u romanu, samo moja priča plod mašte, sve ostalo je tačno. Naravno, i za tu priču teško je dokazati da se nije dogodila.

■ Značajan deo ove priče čine životi običnih malih ljudi. Mislite li da knjige poput vaše mogu da pomognu drugačijem poimanju istorije?

– Knjiga može da napravi čudo. Na njoj leže civilizacije, religije, filozofije. Jedna knjiga snažnija je

od atomske bombe, ona je ta koja usmjerava ljudski rod na koju stranu ima namjeru da krene. Moj cilj nije bio da promjenim poimanje istorije, moj cilj je da oplemenim dušu čitaocu, jednom emotivnom i osjećajnom pričom. Nije mi bio cilj da okrenem istoriju naopako, već da seciram ljudsku dušu, da joj pronađem zakonitosti po kojima se ona kreće u vremenu i prostoru.

■ Koliko pisanje istorijske fikcije poput ove može da doprinese suočavanju sa prošlošću i njenim demonima bez obzira na ideološke predznake?

– Nemam problema sa ideološkim predznacima. Sve ono što pripada mojoj istoriji smatram svojim, bez obzira na kojoj su ideološkoj strani moji junaci bili. Ukoliko čovjek zaista želi da se suoči sa prošlošću, neophodno je da samoga sebe očisti od ideoloških strasti. Srbi su u *Drugome svetskom ratu* imali jedan stravičan *lokalni* građanski rat između četnika i partizana. Vrijeme je da svi na taj rat počnemo da gledamo hladne glave bez teških riječi i pjene u ustima. Istorija je egzaktna nauka, baš koliko i matematika. Ako nas ne uzbuđuje to što su dva i dva četiri, ne bi trebalo da nas uzbuđi i to zašto su partizani pobjedili u *Drugome ratu*, već da nađemo razloge tog pobjedi.

■ Drugi deo vaše trilogije trenutno je jedan od najtraženijih naslova na Sajmu?

– Očigledno je da su čitaoci u mome štitvu pronašli neka osjećanja koja su ih pobudila, prodrmlala, učinila sretnijim. Sretan sam kad čujem njihove komentare, kad vidim koliko su ozbiljno shvatili mene kao pisca.

Na knjizi leže civilizacije, religije, filozofije

Naravno, bio bih najsretniji kad bih znao da će tu istu knjigu čitati za sto, dvesta godina, jer je samo vrijeme ozbiljan kritičar.

■ Mogu li čitaoci uskoro očekivati i završni deo „Solunske 28“?

– Treći dio *Solunske* još se nije ni začeo. To bi, po prirodi stvari, trebalo da bude poslednja decenija dvadesetoga vijeka, i sve ono kroz šta smo prolazili 1990-ih, ratovi, sankcije, bombardovanje, tranzicija, kriminal... naravno, i u ovoj knjizi istorija će biti samo ambijent u kome ću se baviti dušama mojih junaka. Radni naslov je *O seksu, drogi i rokenrolu*.

Malaparte ili proročko oslikavanje našeg doba

Književno veče na kojem je razgovarano o knjizi *Malaparte*, čiji je autor italijanski pisac i diplomata Mauricio Sera, a koju je objavio *Službeni glasnik* u prevodu Olgice Stefanović sa francuskog, privuklo je veliki broj posetilaca Sajma knjiga. O liku i književno-umetničkom opusu Malaparte razgovarali su Sera, koji je specijalno doputovao za ovu priliku, Branko Kukić – urednik, i književnik Svetislav Basara. Razgovoru je prisustvovao i ambasador Italije u Beogradu Karlo Lo Kašo, koji se i sam uključio pitanjem iz publike.

Kukić je u uvodu razgovora kazao da je Malaparte izrazito kontroverzni pisac, odraz 20. veka koji je „možda najinteresantniji i najuznašniji vek u istoriji moderne civilizacije“. Nije se vezivao ni za jednu ideologiju, iako su ga one snažno privlačile. Kako god, Malaparte je pisac koji pripada velikoj tradiciji evropske kulture, pisac koji je voleo da živi u istoriji, i koji nije želeo da piše ako tu istoriju ne živi. Basara je, pak, istakao da je knjiga o Malaparteu ne samo priča o jednom piscu već priča o jednom vremenu, o vremenu veoma kompleksne istorije.

Gost tribine, Mauricio Sera, posebno se zahvalio na pozivu da dođe u Beograd i izjavio da je počašćen što prisustvuje predstavljanju svoje knjige na srpskom jeziku. To što knjiga još nije izašla na italijanskom jeziku, već je originalno objavljena na francuskom, Sera je objasnio italijanskim kompleksom iz prve polovine 20. veka, najuzburkanije epo-

he moderne istorije sveta. Sera je dodao da je Malaparte naš savremenik koji u svojim knjigama, posebno delima *Kaputt* i *Koža*, nije slikao samo svoje vreme već je proročki oslikao naše doba. On je pisac koji nas kontinuirano obavezuje da svodimo račune sami sa sobom, ali koji i u tragediji istorije ipak nalazi izvesnu dozu optimizma.

A. C.

ŠAJTINČEV ROMAN ZAPAŽEN U FRANKFURTU

Roman Uglješe Šajtinca *Banda neželjenih ljubimaca* u izdanju čačanske *Pčelice*, ovogodišnji je dobitnik prestižne Međunarodne oznake *The White Ravens*, koju dodeljuje *Internacionalna biblioteka za mlade* iz Minhena. Svake godine na Sajmu knjiga u Frankfurtu predstavlja se katalog sa 200 novih naslova za decu i mlade, autora širom sveta, koji pišu na 40 različitih nacionalnih jezika. Ovaj katalog je rezultat istraživačkog rada stručnjaka književnosti za decu i mlade zaposlenih u *Internacionalnoj biblioteci za mlade* u Minhenu, a njegov cilj je da se svetskoj javnosti predstave najbolja dela dečje književnosti iz celog sveta. Odabrani naslovi dobijaju oznaku *The White Ravens* za tekuću godinu. Dobitnik ove oznake za 2019. je roman Uglješe Šajtinca *Banda neželjenih ljubimaca*. Izdavačka kuća *Pčelica* drugi put dobija preporuku *The White Ravens* za svoja izdanja. Prvi put je to bila knjiga *Mrnjavčevići* Dušana Pop Đurđeva, 2017. godine. Uglješa Šajtinac dobitnik je *Evropske nagrade za književnost* 2015. godine.

M. P.

I današnje doba ima svoje mitove

Zaštitite materinstvo i u njegovoj nesvesnoj i svagda potisnutoj i nepriznatoj okrutnosti. Toj zaštiti ime je *briznost*, jer ćemo samo tako od majki odagnati onu crnu i zloslutnu svetlost koja se pomalja u bezdanu samoće. Ovako očeve poziva Umberto Galimberti u eseju *Mit o materinskoj ljubavi*.

Galimberti (1947) je istaknuti italijanski filozof, sociolog i psihijatar, sa fakulteta za književnost i filozofiju u Veneciji; italijanski izdavač Feltrineli objavio je njegova *Sabrana dela* u XX tomova. Esej sa pozivom očevima je iz knjige *Mitovi našeg vremena* (prevela Mira Žiberna), koja je najprodavanije izdanje *Izdavačke knjižarnice Zorana Stojanovića* (Sremski Karlovci – Novi Sad) između dva sajma. Kao filozof, Galimberti globalne probleme današnjice sagledava u istorijskim perspektivama od dve hiljade godina ljudske kulture; kao sociolog, ukazuje na to da savremeni mitovi u društvima novih tehnologija, tržišta globalizacije, terorizma i rata nastaju iz iste psihološke potrebe kao mitovi čoveka antičke grčke kulture; kao psihijatar, Galimberti nam kaže da se mnoge ljudske patnje i problemi današnjice ne rađaju iz duševnih problema kojima se bave psihijatri, nego „iz ideja koje nam, udobno šćućurene u lenjosti naše misli, ne dopuštaju da razumemo svet u kome živimo, a naročito brze promene u njemu“.

Tačna je tvrdnja da su evropska filozofija i nauka rođene iz mita antičke Grčke, ali je pogrešno verovati da su, ta dva načina

mišljenja, razvijajući se od Talesa do Ajnštajna i Frojda, potisnula mitotvorno mišljenje. Naprotiv, i današnje doba ima svoje mitove.

Šta je zajedničko mitovima antičke Grčke Euripidovog vremena i našeg doba? „Mitovi su ideje koje nas zaposedaju i vladaju nama uz pomoć mehanizama koji nisu logički, već psihološki“. Mitovi su „jednostavne ideje koje smo mi mitologizovali, jer su lagodne, ne prave probleme, olakšavaju donošenje suda“. Oni nam daju osećanje sigurnosti, „otklanjajući svaku sumnju u vezi s našom

vizijom sveta“. Mitovi „zamenjuju iskreno prihvatanje stvarnosti dubokim snom“. Galimberti nam kaže da se mnoge ljudske patnje ne rađaju iz duševnih problema kojima se bave psihijatri, nego „iz ideja koje nam, udobno šćućurene u lenjosti naše misli, ne dopuštaju da razumemo svet u kome

živimo, a naročito brze promene u njemu“. O tim idejama mediji nas svakodnevno obavestavaju, ali nam ne daju kritički sud da „nazremo koje to nove ideje treba da smislimo da bismo razumeli takav svet“. Galimberti kaže da ako želimo da razumemo svet i rešavamo svoje probleme „treba da lečimo u sebi ideje kojima tumačimo i svet u kome smo i sopstveni život“.

Esej *Mit o materinskoj ljubavi* primer je kako Galimberti razmišlja o mitovima našeg vremena. „Svaku majku – kaže Galimberti – prožima ljubav prema

THEORIA

УМБЕРТО ГАЛИМБЕРТИ МИТОВИ НАШЕГ ВРЕМЕНА

Превела с италијанског
МИРА ЖИБЕРНАИЗДАВАЧКА КИМЖАРНИЦА ЗОРАНА СТОЈАНОВИЋ
СРЕМСКИ КАРЛОВЦИ • НОВИ САД

detetu, ali i njegovo odbacivanje“. Kad odbacivanje prevagne nad ljubavlju često imamo slučaj čedomorstva. Rastući ritam takvih tragičnih pojava u savremenom svetu ne dozvoljava da se objašnjavaju depresijom ili nekom drugom psihijatrijskom dijagnozom. Čedomorstvo nije fenomen savremenog sveta. Od Euripidove Medeje, koja ubija svoju decu koju je rodila do današnjih majki koje ubijaju decu koju su rodile, ništa se nije promenilo, kaže Galimberti. Dva su najvažnija razloga takve užasavajuće pojave: jedan je priroda osećanja majke, odnosno ambivalentnost majčinske ljubavi koju ne vidimo zato što živimo u „bezbednom uverenju da majke po prirodi vole svoju decu“. Drugi je „samoća materinstva u osamljenju porodičnog jezgra“. U vezi sa ambivalentnošću majčinih osećanja Galimberti ističe da je ambivalentna sama ljudska duša i da malo znamo o sebi i „snazi naših nesvesnih pobuda“. „Retorikom dobrih osećanja“ pokrивamo stanje sopstvene duše u kojoj se „ljubav ulančava s mržnjom, zadovoljstvo s

Umberto Galimberti

bolom, blagoslov s prokletstvom, svetlost dana s tminom noći“. Osuđujući majke zbog čedomorstva mi izbegavamo da vidimo u sebi „ambivalentnost koja oduvek prati naša osećanja prema sopstvenoj deci koja su dakako plod ljubavi, ali su nam i smetnja, a u nekim slučajevima i mrska. U životu ne bi bilo toliko očajnika da su svi od detinjstva odista bili voljeni i samo voljeni“. Galimberti ističe da je žena u komplikovanijem stanju od muškarca. Svako se dete, kaže on, hrani žrtvom koju podnosi njegova majka: „žrtvovanjem svog vremena, tela, prostora, sna, odnosa, posla, karijere, naklonosti pa i ljubavi koje nisu ljubav prema detetu“. U nesvesnom majke ambivalentnost se pojačava i traži razrešenje posebno ako je „dete nezakonito, plod prevare, siromaštva, straha, nepromišljenosti“. Ambivalentnost, dakle, postoji u svima nama, ali je „svet majki bolje poznaje od sveta očeva“. Ona mora da bude priznata i prihvaćena kao prirodna stvar, a ne da se tumači s osećanjem krivica kao „nedovršenost ili neverodostojnost osećanja“.

Drugi razlog pojava čedomorstva je „samoća materinstva“. Ono se tiče asocijalnosti porodice koja je pretrpela preobražaj. Deca nisu kao u primitivnim društvima a i do nazad nekoliko generacija „deca svih žena u selu“. Porodice su zatvorenije, otac je pomalo spoljašnja uloga nekoga ko zarađuje novac. Vrednosti kao što su solidarnost, odnos, komunikacija, uzajamna pomoć zamenile su biznis, imidž, mir, zaštita privatnosti. U takvoj situaciji podršku treba pružiti, pre nego detetu, koje ide svojim biološkim programom, „majci koja

je stavila na raspolaganje najpre svoje telo, potom svoje vreme, svoj prostor, spoljašnji i unutrašnji“.

Podjednako zanimljivo Galimberti razmatra i druge individualne mitove današnjice: o polnom identitetu, mladosti, sreći, zatim, o inteligenciji, modi, moći, psihoterapiji i o ludilu. Od kolektivnih mitova, govori o mitovima: o tehnici, novim tehnologijama, tržištu, rastu, globalizaciji, terorizmu, ratu, sigurnosti i o rasi.

U mitu o globalizaciji Galimberti

upozorava da Zapad mora da se zamisli može li da upravlja sistemom u kome 800 miliona zapadnjaka raspolaže sa 83 procenta svetskog dohotka, dok 82 procenta svetskog stanovništva, manje više pet milijardi ljudi, deli među sobom ostalih 17 procenata. On pita zar zaista ne postoji nikakav problem što Zapad troši 70 procenata energije, 75 procenata metala, 85 procenata drvna i pita zar nije nesrazmerno da deset najbogatijih ljudi na svetu poseduje imovinu koja je jedan i po put veća od dohotka 48 najsiromašnijih zemalja sveta.

Zanimljiva Galimbertijeva misao je da smo danas svi privrženi demokratiji, „premda bi se moglo reći da nje više nema“. Takođe kaže globalizacija koja se sprovodi samo na osnovu ekonomskih interesa može da izrodi terorizam. Naše stoleće će biti stoleće terorizma, ako u proces globalizacije ne uvedemo, osim ekonomskog i ostale kriterijume kao što su emancipacija naroda, njihova akulturacija, voda, hrana i lekovi za njihovu žeđ, glad i bolest i sve u svemu, malo budućnosti za one koji je ne vide u uslovima koje smo postavili, mi zapadnjaci.

Govoreći o mitu o tehnici Galimberti kaže da tehnika danas nije oruđe u rukama čoveka, nego je tehnika danas subjekt istorije. Tehnika je danas i kraj demokratije. Tehnika nas danas postavlja u situaciju da se opredeljujemo o problemu o kome ništa ne znamo (referendum o nuklearnim centralama, rasprava o genetski promenjenim organizmima, o veštačkoj oplodnji). „Tehnika postavlja na sto probleme koji zahtevaju mnogo viši stupanj merodavnog znanja od onog koji imamo“.

D. M.

Mirjana Đurđević i Vladimir Arsenić

Ciklus *Zamena mesta* zamišljen je tako što pisci i književni kritičari menjaju mesta, a prva *zamena* pripala je književnici Mirjani Đurđević i kritičaru Vladimiru Arseniću. Đurđević je konstatovala da književne kritike kakvu smo poznavali odavno nema, da u ovdašnjem izdavaštvu gotovo da nema „ozbiljnih urednika koji bi sa piscima ozbiljno radili na rukopisu“. Arsenić je objasnio da gotovo svi izbegavaju da pišu negativne književne kritike, što njemu kao kritičaru nikad nije bilo teško, naročito kad je pisao negativne kritike o knjigama Gorana Petrovića i Vladimira Kecmanovića. „Domaća književnost je u proseku loša. Verovatno zato što je pisanje oblik psihoterapije i stvarno je jeftino. Ali, dobrih i divnih knjiga ipak ima“, dodao je Arsenić. On je rekao da književne kritike ipak ima, ali je ona „nevidljiva i enklavirana po književnim veb portalima“.

V. M.

Zanimljiva Galimbertijeva misao je da smo danas svi privrženi demokratiji, „premda bi se moglo reći da nje više nema“

TURSKA KNJIŽEVNA SCENA

Od Tanpinara do Pištala

Zahvaljujući programima Sajamskog odbora Portret i Profil, na ovogodišnjem Sajmu knjiga predstavljena je i savremena turska književnost. Gošće Sajma su Nermin Malaoglu – osnivačica i koordinatorka rada Književne agencije Kalem iz Istanbula i Nermin Jildirim – jedna od mladih nada tuske književnosti.

Nermin Malaoglu, poreklom iz Bugarske i njen suprug Mehmet, rodom iz Peči, pre 13 godina pokrenuli su agenciju Kalem koja danas ima književne kontakte širom sveta i bavi se prevodilačkim uslugama sa turskog na više od 50 strana jezika, savetodavnim poslovima kad je reč o izdavačkim pravima, međunarodnim ugovorima i projektima u kulturi EU, organizuje festivale i druge književne programe, kao i prevodilačke radionice. U razgovoru sa srpskim piscem Vuletom Žurićem, Malaoglu je rekla da je Kalem nastao iz entuzijazma i želje da se „pomogne turskim piscima da izadu na svetsku scenu, a ljubiteljima svetske književnosti da je čitaju u što kvalitetnijem prevodima“. Prema njenim rečima, do osnivanja Kalema, na strane jezike bilo je prevedeno samo 300 romana turskih pisaca, dok je ova agencija dosad prevela više od 2.000 turskih naslova na 56 jezika. „Naša želja i istrajnost da podržavamo nove talente ide ruku pod ruku sa poštovanjem ko rena i klasika turske književnosti. Turski jezik je izvan kruga pet glavnih

svetski jezika, svesni smo da smo uvek oni drugi i borimo se za sebe. Iako se neki izdavači upiru i hvale prevodima na engleski, nemački, francuski... mi ne pravimo razliku između jezika, sva ide ruku pod ruku sa poštovanjem ko rena i klasika turske književnosti. Turski jezik je izvan kruga pet glavnih

svetski jezika, svesni smo da smo uvek oni drugi i borimo se za sebe. Iako se neki izdavači upiru i hvale prevodima na engleski, nemački, francuski... mi ne pravimo razliku između jezika, sva ide ruku pod ruku sa poštovanjem ko rena i klasika turske književnosti. Turski jezik je izvan kruga pet glavnih

RUMUNIJA POČASNI GOST 2020?

Iako je način na koji je i pre otvaranja 64. Sajma knjiga u Beogradu najavljeno predavanje Agencije Kalem i dolazak Nermin Jildirim, kao jednog od četiri goste Sajamskog odbora, ukazivao da bi Turska mogla da bude zemlja počasni gost 2020, izbor je pao na jednu Srbiju susednu državu. Kako Danas nezvanično saznaje, reč je o Rumuniji.

cija u radu ima veliku pomoć Turskog kulturnog centra Junus Emre. Prema njenim rečima, Kalem je na srpsko književno područje ušao preko izdavačke kuće Dereta, koja je 2010. objavila turski klasik Institut za podšavanje vremena Ahmeta Hamdi Tanpinara, a onda su zahvaljujući i turskim TV serijama, koje doprinose širenju turske kulture, počeli da se prevode i istorijski romani i trilери, a od-

nedavno i književnost za decu. Što se tiče srpske književnosti u Turskoj, prevedeni su Ivo Andrić, Vladimir Bajac, a odnedavno turski čitaoci su otkrili i Vladimira Pištala. Posle njegovog romana Tesla portre među maskama, do juna, kako je najavila Malaoglu, trebalo bi da se na turskom pojavi i Miletić u Beogradu. „Kad je reč o čitanju, u Turskoj su ljudi vrlo pesimistični, mnogi tvrde da Turci ne čitaju ništa, mada se, recimo, knjige Ahmeta Umita prodaju u tiražima od trista hiljada primeraka. Čitaju se uglavnom romani ali se sve više traže priče, koje su književni pravac budućnosti. Kod nas nema čestih promocija pisaca kao na Zapadu, jedino za velika književna imena. Kalem najčešće knjige predstavlja preko Instagrama“, objašnjava Malaoglu. Agencija Kalem osnivač je i organizator jedinog međunarodnog sajma knjiga u Turskoj – ITEF Istanbul, koji prema rečima Malaoglu, takođe otvara prostor za saradnju turskih autora, prevodilaca i izdavača sa kolegama iz inostranstva. J. Tasić

ROMANI NERMIN JILDIRIM

Agencija Kalem juče je na Sajmu predstavila tursku spisateljicu i novinarku Nermin Jildirim i njenih šest romana, od kojih je jedan, Tajne snevane u Istanbulu, objavljen i na srpskom, u izdanju I Kav Book. Jildirim kaže da je počela da se bavi pisanjem čim je naučila da čita i piše i da je u devetvoj godi svoje prve beleške i pesme sakupila u knjigu Ja čekam sutra, ali da nikad nije želela da joj zanimanje bude pisac, nego da kroz pisanje spozna i razume svet. Živi i radi između dva grada – Barcelone i Istanbula, i zalaze se za bolje razumevanje i odnose među ljudima. Njeni romani među kojima, kako objašnjava, postoji veza jer se bave porodičnim problemima i odnosima, prevedeni su na arapski, perzijski, bugarski, poljski, francuski, engleski, kineski, mađarski, makedonski, španski i druge jezike.

Pripovetke Grigorija Božovića

Izbor pripovedaka Grigorija Božovića pod naslovom Neobičan mučenik (Sezam Book) pojavio se pred sam Sajam. „Pripovetke Grigorija Božovića doživle su, posle piščevog povratka među žive klasike, nekoliko antologijskih izbora. Ali ovaj najnoviji i najsvežiji potpisuje mladi pesnik Milan Anđelković, rodom iz Zubinog Potoka, Božovićevog zavičaja. Ovaj izbor pokazuje da je Božovićev pripovedački svet prijemčiv i intriganant i za moderni književni senzibilitet“, ističe u recenziji Milisav Savić. V. M.

GRIGORIJE BOŽOVIĆ NEOBICHAN MUČENIK

KNJIGE I SNIMANJA

Književnost kao inspiracija

Više sam voleo da čitam, nego da gledam filmove – rekao je reditelj Srđan Golubović odgovarajući na pitanje koliko mu je iskustvo čitanja lepe književnosti važno u snimanju filмова. Razgovor sa njim vodio je filmski i književni kritičar Srđan Vučinić na tribini Knjige i snimanja Beogradskog sajma knjiga.

Reditelj Apsolutnih sto, Klopke, Krugova, filma Otac koji je trenutno u postprodukciji, zapravo je samo jedan film snimio po literarnom predlošku – Klopku prema istoimenom romanu Nenađa Teofilovića. Književnost je za njega, kako je izjavio, zapravo inspiracija i imala je uticaj na njegovo sazrevanje i obrazovanje, a u svojoj porodici naučen je da je ona bazična stvar humanističkog obrazovanja. Njegov poslednji film inspirisan je istinitim događajem – govori o ocu kome oduzimaju decu zbog siromaštva i taj se nekadašnji radnik koji je ostao bez posla u fabrici upućuje peške ka glavnom gradu svoje zemlje da potraži pravdu i vrati oduzeto dostojanstvo. I nastanak ovog filma prati lepa književnost. Stvarajući ga, Golubović je paralelno čitao dnevnik Vernera Hercoga Walking on ice, u kome on piše kako je prevalio jednako udaljen put u svojoj zemlji želeći da na taj način produži život svoj prijatelji oboleloj od teške bolesti. On je, iz istog razloga – ostajanja u temi i atmosferi sopstvenog filma, dok ga je snimao, čitao i Melvilovog Pisara Batrlbija. Slično je, podsetio je Golubović, radio Kusturica dok je snimao Dom za vešanje. Reditelj čiji se zapleti neretko odvijaju oko junaka, običnog čoveka u neobičnim, ekstremnim situacijama, takođe je snimajući Oca čitao i Stonera Džona

Vilijamsa, i Sramotu Kucija, knjige koje govore upravo o borbi pojedinca protiv sistema. Osim inspiracije, dodao je Golubović, važan je i mir i koncentracija koju donosi čitanje. Istim trikom poslužio se i glavni glumac njegovog novog filma tokom snimanja, Goran Golubović odgovara da je za njega ipak važnija stvarnost, koja je i veći izvor sižea i likova nego što to mogu biti mašta pisaca i reditelja. Život je izbuđljivo, smatra on, i generacija reditelja kojoj pripada, po njegovom mišljenju, nije još uvek uspeła da uzbudi talasnih reditelja da uhvati taj život koji se oko njih svaki dan dešava. Moždja je ključ u reči apsurd, primećuje Golubović i dodaje da je taj ključ, odnosno hvatanje u koštac sa apsurdnošću stvarnosti uspeh novog rumunskog filma, na primer. Koliko je apsurdna naša stvarnost vidi se po aplauzima radnika fabrike direktoru odgovornom za smrt njihovog kolege, plastično objašnjava Golubović.

Njegov izbor i uticaj iz književnosti jednak su američki i ruski pisci. Iako daleki, pisci poput Volasa, Frenzena, Karvera deo su ovdašnje kulture i odnosa prema životu. Književnost je ujedno i medijum razmene između kulture i odnosa prema životu. Književnost je ujedno i medijum razmene između kulture i odnosa prema životu. Književnost je ujedno i medijum razmene između kulture i odnosa prema životu.

Njegov izbor i uticaj iz književnosti jednak su američki i ruski pisci. Iako daleki, pisci poput Volasa, Frenzena, Karvera deo su ovdašnje kulture i odnosa prema životu. Književnost je ujedno i medijum razmene između kulture i odnosa prema životu. Književnost je ujedno i medijum razmene između kulture i odnosa prema životu.

na Vilijamsa, i Sramotu Kucija, knjige koje govore upravo o borbi pojedinca protiv sistema. Osim inspiracije, dodao je Golubović, važan je i mir i koncentracija koju donosi čitanje. Istim trikom poslužio se i glavni glumac njegovog novog filma tokom snimanja, Goran Golubović odgovara da je za njega ipak važnija stvarnost, koja je i veći izvor sižea i likova nego što to mogu biti mašta pisaca i reditelja. Život je izbuđljivo, smatra on, i generacija reditelja kojoj pripada, po njegovom mišljenju, nije još uvek uspeła da uzbudi talasnih reditelja da uhvati taj život koji se oko njih svaki dan dešava. Moždja je ključ u reči apsurd, primećuje Golubović i dodaje da je taj ključ, odnosno hvatanje u koštac sa apsurdnošću stvarnosti uspeh novog rumunskog filma, na primer. Koliko je apsurdna naša stvarnost vidi se po aplauzima radnika fabrike direktoru odgovornom za smrt njihovog kolege, plastično objašnjava Golubović.

Njegov izbor i uticaj iz književnosti jednak su američki i ruski pisci. Iako daleki, pisci poput Volasa, Frenzena, Karvera deo su ovdašnje kulture i odnosa prema životu. Književnost je ujedno i medijum razmene između kulture i odnosa prema životu. Književnost je ujedno i medijum razmene između kulture i odnosa prema životu.

I. Matijević

ZOOM

Pisac Aleksandar Jugović, juče na štandu svog izdavača Vulkan, potpisivao je primerke svog novog romana Biće i jeste.

Foto: Stanislav Milojković

I. M.

ZOOM

Dečiji idoli na okupu

Pisac Uroš Petrović zabavio je juče mališane na 64. Međunarodnom beogradskom sajmu knjiga u Sali Dobrica Erić postavljajući im zagonetke na koje su oni odgovarali i za uzvrat dobijali šarene loptice sa osmehom. Druženju sa decom prisustvovali su i Ljubivoje Ršumović – pisac i pesnik za decu, Minja Subota – kompozitor, ali i deca iz Centra za zaštitu odojčadi, dece i omladine Zvečanska. U. M.

Fotografije: Stanislav Milojković

KNJIŽEVNI AMARKORD

Trideset godina bez Danila Kiša

U smislu da je celokupna istorija književnosti zapravo jedan kenotaf – Kiš je uspeo da smesti književnost u jednu knjigu ili čak u jednu priču. Sve zajedno, celu literaturu u jednom meta-pripovednom otklonu. U jednom konstituisanju priče nečega što će biti budućnost srpske književnosti, da ne kažem književnosti uopšte, on smesti literaturu kao u njen grob, kao najpozitivniji znak da postoji literatura da bi se sačuvalo ono malo humanizma što imamo, ono malo brige za čoveka – primetio je Dragan Bošković, univerzitetski profesor i pesnik, na *Književnom amarkordu – Trideset godina bez Kiša*.

Bošković ukazuje da Danilo Kiš odlazi negde toliko daleko da mu se čini da ni Borhesova ideja *Vavilonske biblioteke* i

tekstove. Čini mi se da ti tekstovi mogu da budu književnost samo ako mogu da izdrže poređenje sa velikim prethodnicima, a Danilo Kiš je u prvom redu. On je potreban kao prvorazredni izazov za svakog čitaoca i tumača“, konstatovao je Božović.

On je istakao da su neprevaziđeni razlozi za zadovoljstvo u tekstu koje prepoznajemo u literaturi Danila Kiša, i ne iznenađuje ga činjenica da nesmanjeno traju interesovanja za njegovo delo. „Ne postoji ni jedna generacija srpskih pisaca koja se ne poziva na Danila Kiša kao na utehu utočište ohrabrenje ili sve to u isti mah“, primećuje Božović.

Aleksandar Jerkov, teoretičar istoričar književnosti i profesor na *Filološkom fakultetu*, ukazao je da je kenotaf svečani

Foto: Dokumentacija Arhipelaga

Hazarski rečnik ne bi mogli da postoje – da imaju tu dimenziju, da nisu bili zakopani na tom mestu.

Gojko Božović, pesnik književni kritičar i izdavač Kiševih dela, ističe da su najmanje dva velika razloga iz kojih nam je danas neophodan Danilo Kiš i njegova književnost. „Zahvaljujući njemu mi danas možemo lako da prepoznamo šta velike knjige jesu a šta nisu. Jedan italijanski kritičar je pre par godina izneo tezu da u naše vreme više ne postoji književnost već samo tekstovi koji se nalaze oko nas, mi zbog tog obilja više uopšte ne možemo da odgovorimo šta književnost jeste, već samo konstatujemo

grob – nema tela, nema više ni čoveka, ali postoji znamen njegovog postojanja i potreba onih koji prave kenotaf da čoveku pruže neku vrstu poštovanja. „Ne može ovo vreme ništa Kišu. Nisam uopšte zabrinut za njega, iako postoji jedna crta odvratne sumnje gde god – kad god dođeš do Kiša, uvek postoji procenat ljudi kolega iz kulture, koji imaju neku sumnju, nešto ih razjeda. I ništa oni Kišu ne mogu, jer je Kiš književnost u onom najboljem što književnost može da donese“, istakao je Jerkov.

Božović je primetio da prilikom čitanja Kiša moramo imati u vidu velike kategoričke imperativne koje on postavlja. „U njegovom eseju *Zašto pišem* Danilo Kiš navodi dva velika kategorička imperativa, jedan je *Pišem da bih preživeo*, koja je u njegovom smislu jedna vrsta potvrde egzistencije i odbrana od života, povratak smisla u život, takav kakav je ljudima dosuđen. A drugi veliki razlog koji on izriče – *Pišem zbog nezadovoljstva*. Nezadovoljstva sobom i svetom, da bi to nezadovoljstvo izrazio, artikulisao. Da bi to nezadovoljstvo dobilo dostojanstven smisao i da bi se tu prepoznala neka autentična ljudska priča“, ukazao je on i dodao da je Kiš velika mera i jedna vrsta stalnog podsećanja da književnost nastaje iz najdublje strasti, potrebe. Iz samog ljudskog očajja, potrebe da nešto kažemo, komuniciramo i da se razumemo. Ono što je prema njegovom mišljenju suštinski važno je da Kiš ne gubi čitaoce već stiče nove.

U. Miletić

POTREBNI SU NAM STRASNICI KOJI ČITAJU KIŠA

Vladislava Gordić Petković, anglistkinja i književna kritičarka ukazala je da je optimizam uvek naivan ali time potrebniji. „Postoji jedan čovek u Mađarskoj koji se zove Gabor Čordaš, koji je dugo prevodio i uređivao izdanja autora iz Srbije i regiona u okviru *IK Jelenkor*. On je 2009. dobio nagradu *Dositej Obradović*, koja se u okviru Sajma knjiga dodeljuje za promovisanje srpske književnosti. On je po vokaciji i školovanju lekar, završio je medicinski fakultet, on je čovek koji je naučio srpski jezik zato da bi Danila Kiša mogao da čita u originalu. Kad govorimo o naivnom optimizmu potrebni su nam ti strasnici koji Kiša čitaju i koji se Kišu posvećuju“, primetila je Gordić Petković.

KNJIŽEVNI AMARKORD

Foto: Stanislav Milijević

Burleska gospodina Rastka Petrovića

Petrović se nalazi na udarnom mestu u našoj književnosti, ali je u isto vreme i skrajnut. To je njegov paradoks. On je jedan od naših najvećih pisaca i pesnika u rangu Andrića, Crnjanskog... ali je uvek imao problem recepcije. Avangardan i konzervativan, Rastko je bio svoj i individualan – kazao je Antonije Simić, doktorand *Filozofskog fakulteta* u Novom Sadu na *Književnom amarkordu – Burleska gospodina Rastka Petrovića*, a povodom 70 godina od Petrovićeve smrti.

Simić je rekao da Petrović nije prihvatio nadrealiste, to jest, oni nisu prihvatili njega. Radeći na svom delu Petrović nije mogao da prihvata konvencije jednog pravca ma kako radikalno on bio. Njegovo interesovanje za prošlost nije moglo da se žrtvuje zarad avangardnih destruktivnih tendencija. „Rastko jeste paradoksalan stvaralac, počeo je kao čisti avangardista, došao u sukob sa sredinom, a kao budući diplomata to sebi nije mogao da dopusti. Međutim i posle toga na jedan prigušeni način zadržao je apsolutno sve odlike avangarde. On je

vrlo zanimljiv pisac stanovišta narodnog čitanja, jedini autor koji u sebi spaja jednu vrstu okrenutosti ka folkloru. Koliko je proziran toliko je i zamagljen“, primetio je Bojan Jović, naučni savetnik sa *Instituta za književnost i umetnost*.

Prema Jovićevim rečima u Petrovićevom delu „manifesti se povezuju sa poezijom, poezija sa prozom. Kod Rastka je to bila unutrašnja potreba za prevazilaženje žanrova“. Jović objašnjava da ne treba zaboraviti

Rastko je imao tu sreću da bude rođen kao pesnik i taj njegov pesnički talenat – genije, uspešno se ostvarivao u svim drugim poljima. Kad je pisao roman, bio je pesnik. Kad je pisao putopis i tu je bio pesnik, davao nam je lirski doživljaj

da je Petrović umro posle tri decenije stvaralaštva, što nije preterano dugo razdoblje. Da je Rastko proživio još dvadesetak godina, konstatuje Jović, svakako bi tu bilo još nečega.

„Rastko je imao tu sreću da bude rođen kao pesnik i taj njegov pesnički talenat – genije, uspešno se ostvarivao u svim drugim poljima. Kad je pisao roman, bio je pesnik. Kad je pisao putopis i tu je bio pesnik, davao nam je lirski doživljaj. Na isti način je prilazio kroz Afriku kao kroz naše manastire. Slikao je ceo svet da ne kažem na isti način. Bio je pesnik i tu je ostvarivao veliki kvalitet“, primetio je Simić i dodao da je Petrović „svoja dela pisao, jer je osećao da treba da ih napiše“.

„Tajna zbog čega Rastko nije toliko popularan možda se može tražiti na neknjiževnim područjima. Njegova politička upotrebljivost je nula zato što, dok čitate, on je oduševljen prošao sve i on je čovek koji iskreno veruje pre svega u novu državu i novi narod i to se vidi. On nikada neće reći *srpska književnost, srpska tradicija, nego naša domovina*, upravo iz iskrenog oduševljenja time“, konstatovao je Jović. U. Miletić

Akademski misao kao izdavač naučnih monografija, časopisa, udžbenika, priručnika i zbornika radova sa konferencija na srpskom i engleskom jeziku uspešno saraduje sa SANU, AINS, više fakulteta Univerziteta u Beogradu, Državnim Univerzitetom u Novom Pazaru, Univerzitetom u Banjoj Luci i Istočnom Sarajevu i sa jednim od vodećih svetskih izdavača Springer-Verlag. Nagrade Sajma knjiga za doprinos nauci i grada Beograda za doprinos u razvoju medicine, potvrđuju visok nivo kvaliteta objavljenih naslova. U godini kada obeležavamo 140 godina od rođenja Milutina Milankovića,

izdvajaju se naslovi: „Klimatske promene“ i „Zelena arhitektura“. Prateći savremene trendove iz oblasti energetike i obnovljivih izvora ističu se: „Vjetroelektrane“ i „Solarna energetika“. Iz oblasti građevinarstva objavljeno je više knjiga, a „Proračun drvenih konstrukcija prema Evrokodu 5“ samo je jedna u nizu. Posebno skrećemo pažnju na „Rečnik crnotravskih reči i izraza“ kojim smo pokušali, uz pomoć autora, da otrgnemo od zaborava mnoštvo starih i tipičnih izraza vezanih za jedan kraj i u isto vreme utkanih u naš govor. U okviru bogate produkcije brojni su naslovi namenjeni IT sektoru. Posetite nas, Hala 2A – štand 2216.

ANKETA

Koliko piraterija pogađa vašu izdavačku kuću i kako se konkretno borite protiv nje?

➔ Povod za ovogodišnje anketno pitanje izdavačima je falsifikat romana *Dosije Golubić* Milana Jankovića i njegovo pismo redakciji *Danasa*. Autor nas obaveštava da se najpre na uličnim *sajmovima knjiga* u Srbiji, a moguće i u drugim *zemljama regiona*, te u internet-ponudi pojavilo falsifikovano izdanje njegovog romana, sa novom naslovnom koricom. „Kao osnova za falsifikat poslužilo je legalno, elektronsko izdanje knjige, u izdanju *IK Media Art Contact* iz Novog Sada“, kaže Jovanović, dodajući da je ono hakerskom operacijom najpre prebačeno u *PDF* format, a kasnije je preštampano u obliku nelegalne, u *Katalogizaciji NBS* nezavedene knjige, i pojavilo se na *divljem* tržištu. „Kao izdavač tog, krivičnog gonjenja vrednog dela navedeno je *fantomsko preduzeće – Oglad iz Zenice*, a kao glavni urednik je potpisan, takođe je više nego izvesno, nepostojeći, Bojan Janjić. Ja sam apsolutno nemoćan da bilo šta učinim povodom pokretanja policijske istrage protiv ovog, verovatno, novijeg vida krivične delatnosti *izdavačke mafije*, koja bi mogla dovesti do vinovnika tog kaznenog dela i pokretanja sudskog procesa, ali pišem vam ovo u nadi da bi vam tema mogla biti izazovna za pisanje teksta koji bi ukazao na ovu nemiluju pojavu, jer, moja knjiga sigurno nije jedinstveni slučaj“, završava Janković ovo pismo. Redakcija *Danasa* obavijaće, tokom Sajma knjiga, mišljenja koja su nam pristigla od urednika ovdašnjih izdavačkih kuća.

Krađa u knjižari i na internetu

Piraterija je pošast savremenog društva i njen uticaj je bolno osetan u velikom broju branši, a izdavaštvo je možda jedna od najugroženijih. Uz razvoj tehnologije i ekspanziju interneta kao *mesta* gde je nastala prava revolucija dostupnosti sadržaja svih vrsta, došlo je do globalnog problema piraterije sa kojima se svaka država bori na svoj način. Zapadne zemlje u kojima su elektronske knjige ozbiljno zaživele snose i najveći udar od piratskih izdanja, ali je i u Srbiji situacija daleko od sjajne. Mi kao izdavači svakodnevno se suočavamo sa sve većim brojem veb-sajtova koji nude nelegalna izdanja. Iako na to reagujemo i borimo se istim merama kao i kolege u inostranstvu, zakonska regulativa u ovom slučaju jednostavno nije dovoljna. Rešenja su vrlo kratkoročna: mnogi sajtovi budu ugašeni samo da bi se isti sadržaj pojavio pod drugim domenom ili nazivom. Doslovno svakodnevno *niču* nove stranice koje nude istu uslugu i to je nažalost jedan začarani krug.

Smatramo da u ovom slučaju, osim na zakonskoj regulativi, mora da se radi i na podizanju svesti o prestupu koji se čini prilikom preuzimanja piratskih sadržaja. Verujemo da korisnici često nisu ni svesni moralne neispravnosti takvog čina – koliko god da se zastupa altruistička ideja da znanje i umetnost treba da budu besplatni i javno dostupni, mora da postoji svest o tome šta je autorsko delo. Piratska izdanja ne nanose materijalnu štetu samo izdavaču, već prvenstveno štete autoru, kao vlasniku dela. Ako se vratimo na argumentaciju da kultura u svakoj formi treba da bude besplatna, zašto onda pristajemo da platimo ulaznicu za pozorišnu predstavu ili koncert, ili imamo svest o tome da umetnici koji prodaju svoje slike onlajn na taj način zarađuju za život i ne očekujemo da ih dele besplatno? Isto je sa piscima, svaka napisana reč je njihovo autorsko delo od kojeg oni žive. Izdavači plaćaju autorska prava, prevode, lekture, korekture, prelom, dizajn i mnoge druge stavke da bi neko delo učinili dostupnim svojoj publici – i pritom se trude da finalni proizvod ponude najpovoljnijom mogućom ceni. Ukoliko pirateriju sagledamo u kontekstu svega toga, jasno je da se preuzimanje nelegalne kopije knjige sa interneta ne razlikuje mnogo od krađe iste te štampane knjige u knjižari. Stoga se najiskrenije

Foto: Stanislav Milojković

DANASOV ŠTAND Hala 2 Beogradskog sajma

nadamo da će čitaoci uvideti kompletnu problematiku i pomoći nam da smanjimo štetne posledice ove pojave na celokupno izdavaštvo.

Dubravka Trišić, Vulkan

Pirati idu sa sivom zonom

Piraterija je bila prisutnija tokom 1990-ih godina, kada je bilo više sive zone, pa su se te knjige prodavale na ulici i sl. Sa smanjenjem sive zone i piraterija se bitno smanjila.

Ali i dalje se dešava da upadaju izdavači sa teritorija bivših republika, otimaju naslove, prevode... i plasiraju ta svoja izdanja, čega takođe nije bilo. *Privredna komora Srbije* očigledno ne funkcioniše da bi nešto preduzela, a o sudovima da i ne govorimo.

Flavio Rigonat, LOM

Autorska prava su imovinska prava

Internet je doveo klasični koncept autorskih prava do krajnjih granica održivosti. Stvarajući iluziju lake i jednostavne, trenutne i besplatne

savremenih autora da njihova dela budu dostupna pod određenim, a ne pod bilo kojim uslovima. Ukoliko su dela bezuslovno dostupna, onda su i autorska prava i autorska motivacija u značajnoj meri osporeni. Da bi nam kvalitetni sadržaji bili dostupni, i to ne samo u ovom trenutku nego i svakom budućem trenutku, oni moraju imati određenu cenu.

Poseban problem predstavljaju piratski sajtovi, domaći i strani, na kojima se nalaze čitave biblioteke savremenih knjiga, često u lošim *PDF* izdanjima. Takvi sajtovi ugrožavaju interese pisaca i izdavača, ali, dugoročno gledano, ugrožavaju i interese samih čitalaca. Ako je sve dostupno tako da interesi autora nisu zaštićeni, onda relevantnih sadržaja neće ni biti.

U Srbiji nikada nije bilo više fakulteta, ni više studenata i profesora, ni više doktorskih disertacija. Ali ni

Pirati neće nekomercijalno

Ne, zaista, *Treći Trg* i bilo koja vrsta piraterije, jednostavno ne idu u istu rečenicu. Radimo profesionalno i poštujemo autorska prava i intelektualnu svojinu, a kako naša izdanja, knjige koje objavljujemo, generalno nisu komercijalne, niti senzacionalističke, sumnjamo da je neko ilegalno preštampano ili na dugi način nezakonito *preprodavao*. To se nikome ne bi isplatilo, znate. Naši tiraži su relativno mali a prodaja prilično varijabilna. I to je tako u današnjim tržišnim uslovima u Srbiji gde dominira masovna proizvodnja loših, bezvrednih, u svakom smislu, *jevtinih* knjiga.

Dejan Matić, Treći Trg

Pirati neće nekomercijalno 2

Realno nemamo za sada problema sa piraterijom, nisu naša izdanja toliko interesantna.

Nenad Simonović, Tanesi

Piraterija u izdavaštvu državi nije interesantna

Naš je problem sa piraterijom višegodišnji kad su u pitanju leksikografska izdanja poput *Velikog rečnika stranih reči* i *Pravopisnog rečnika srpskog jezika*. Pojavi se poneki sajt koji zarad povećanja vlastite posećenosti nudi gomilu rečnika u *PDF* formatu i to dok prođe nekoliko dana zainteresovani prokljuve, poskidaju, međusobno podele i prođe cela godina a da mi ne možemo da plasiramo ni 50 primeraka tog dela. Obračanja nadležnim organima (policija) završe bez rezultata jer se gone oni koji proizvode veće štete od ovoga, a naša je šteta za nas ogromna, ali za društvo, državu očigledno nije. Posle upozorenja sekretara našeg *Udruženja izdavača i knjižara Srbije*, poslednji put vlasnik tog piratskog sajta popustio je i uklonio naša izdanja, ali je jasno da to nije pravo rešenje.

Zoran Kolundžija, Prometej

Borbu treba da vode udruženja izdavača

Da, piraterija postoji. Rade je i kuće istovremeno registrovane u nekoliko država bivše Jugoslavije, a i pojedinci. Nedavno sam naišao na tako *ukradenu* knjigu moje izdavačke kuće u Banjaluci. Borbu bi trebalo da vode udruženja izdavača, koja su umrtvljene i državne institucije, ali su nezainteresovane. Pojedinci malo šta mogu da učine.

Manjo Vukotić, Vukotić media

Nastavak u sutrašnjem Sajamskom vodiču

Gojko Božović, Arhipelag

MEDIA MARKET

Štand dnevnog lista **Danas**
Hala 3 Beogradskog sajma
u okviru Sajma knjiga
subota 26.10.
10-20 časova

Bez sumnje najliberalnije novine između Beča i Stambola.

Miljenko Jergović

Danas

FEST

DEPO

Nove
solidarnosti

Izdavači
poklanjaju
knjige za
Užičku
gimnaziju
10-20 časova

NOVI
OPTIMIZAM
www.novioptimizam.rs

- 10.00 **Na pola puta**
Otvorena vrata festivala „Na pola puta“ iz Užica
Prijatelji festivala: **Novi Optimizam, KudeS, Danas**
- 11.00 **50 godina Filozofije palanke**
Branislav Jakovljević, profesor na Univerzitetu Stanford, Kalifornija:
Filozofija palanke - englesko izdanje
Projekcija kratkog filma sa obeležavanja pedesetogodišnjice u Ivanjici
- 11.55 **Dijalog D: Solidarnost - Pobuna - Promena**
Jelena Vasiljević (Mreža akademske solidarnosti i angažovanosti - MASA),
Biljana Stojković (Inicijativa žena Srbije, MASA), **Daniilo Ćurčić** (A11),
Moderatori:
Gazela Pudar Draško (Institut za filozofiju i društvenu teoriju),
Gojko Božović (Izdavačka kuća Arhipelag, Nova solidarnost)
- 13.00 **Dijalog D: Reč tajkuna - odjeci i reagovanja**
Zoran Drakulić (Predsednik poslovnog kluba "Privrednik"),
Jelena Žarković (profesorka Ekonomskog fakulteta u Beogradu),
Vladimir Milutinović (filozof), **Miša Brkić** (novinar)
Moderator : **Aleksandar Milosevic** (urednik ekonomske rubrike lista Danas)
- 14.30 **Dijalog D: Vojvodina - 101 godinu sa Srbijom**
Promocija zbornika „Vojvodina i Srbija 100 godina posle (1918-2018)“
u izdanju Vojvođanskog kluba, Novi Sad
prof. dr **Vesna Rakić-Vodinelić**, dr **Branislava Kostić** (predsednica Vojvođanskog kluba),
Dragomir Jankov (potpredsednik Vojvođanskog kluba), **Dimitrije Boarov** (analitičar),
Živan Marelj (ekonomista), **Mihal Ramač** (književnik)
Moderatorica:
Gordana Nonin (novinarka, šef dopisništva lista Danas za Vojvodinu)
- 15.30 **Dijalog D: Hrvatsko predsedavanje EU**
Marija Stojanović (novinarka lista Danas) i ambasador Republike Hrvatske **Gordan Bakota**
- 16.00 **Klub Danas**
Jelena Diković (novinarka lista Danas) i **Marija Lukić** (Brus)
Dragoljub Bakić (arhitekta i prijatelj lista Danas) i **Snežana Congradin** (novinarka lista Danas)
Gde je gore? Željko Bodrožić (NUNS, Kikindske novine)
- **Hrvoje Zovko** (Hrvatsko novinarsko društvo) - **Stevan Ristić** (Asocijacija medija, Vreme)
- **Rade Radovanović** (Danas)
Milena Minja Bogavac (rediteljka): Šabac - otvoren grad
- 17.30 Violinski koncert - **Milica Miličić**
- 18.00 **Antologija Danas**
dr **Latinka Perović** (istoričarka) - Omaž **Borki Pavićević**
Predrag Koraksić Corax (karikaturista) i **Vladimir Jokić** (novinar i pisac)
Svetislav Basara (pisac i kolumnista lista Danas)
Dragan Bjelogrić (glumac i reditelj, prijatelj lista Danas)
Aleksej Kišjuhas (sociolog, kolumnista lista Danas)
Miša Brkić (komentator Danasa) - Otvoreno pismo Ani Brnabić: Dva i po meseca bez odgovora
- Poslednja reč: **Dragoljub Draža Petrović** (glavni i odgovorni urednik lista Danas)